

SPOORWEGMANNEN EN WEERSTANDERS UIT BRABANT

HEBBEN TUSSEN 1 EN 3 SEPTEMBER 1944

1.500 terdoodveroordeelden gered

in de epopee van de "spooktrein",

HET treffend verhaal dat hierna volgt, is in « La Cité » verschenen.

Dhr William Ugueux, Directeur van dit flinke blad, en groot Weerstander, gaf ons bereidwillig de toelating om het in ons tijdschrift af te drukken.

Wij danken hem zeer hartelijk voor zijn uiterst vriendelijk gebaar.

Eén September 1944. De Geallieerden rukken met rasse schreden op naar de hoofdstad. Sommigen beweren dat ze te Doornik zijn, weer anderen dat ze reeds Edingen bereikt hebben. In werkelijkheid hebben de bevrijdingsstrijdkrachten nog niet de Belgische grens overschreden.

Te Brussel heerst evenwel een onnoemelijke chaos. Terwijl de bewoners der hoofdstad in grote spanning en met ongeduld de komst der tommies en der yankees verbeiden, maken de laatste in de hoofdstad nagebleven Duitsers zich in allerijl klaar om het hazenpad te kiezen.

In de Gevangenis te Sint-Gillis is de stemming meer dan ooit beangstigend. Sinds veertien dagen hebben de moffen het merendeel der gevangenen vrijgelaten; alleen nog de terdoodveroordeelden worden vastgehouden. Doch het aantal dezer laatsten is nog toegenomen: bij de gevangenen van Sint-Gillis zijn die van Freisnes en Looz nog gekomen.

Opgepropt in de kleine cellen der gevangenis wachten 1.500 terdoodveroordeelden... met angst, wat het lot hun brengen zal.

In de nacht van 1 op 2 September ontstaat een helse drukte. De Duitsers lopen over en weer in de gangen der gevangenis. Korte en zenuwachtige bevelen weerklinken.

Wat is er aan de hand?

Op weg naar het Zuidstation.

Soldaten, in volle wapenrusting, openen alle cellen en roepen « transport ». De gevangenen hebben begrepen. Men zal ze ongetwijfeld naar Duitsland wegvoeren, dan wanneer de geallieerde legers misschien nog slechts op enkele kilometers zijn!

Zich zo dicht bij de bevrijding gevoelen en er de vreugde niet van mogen smaken!

Ieder heeft zijn deken genomen, alsook de enkele voorwerpen die hij bij zijn internering heeft mogen behouden. In de gangen waar de

gevangenen voorbijtrekken staan om de twee meter Duitsers met mitraillettes opgesteld om elke poging tot vluchten te voorkomen! Een doodse stilte, slechts afgebroken door enkele rauwe bevelen. De gedetineerden worden op vrachtauto's geladen, hun convooi trekt naar het Zuidstation. Enkele mannen zijn er in geslaagd een potlood te verbergen, nu of nooit dient er gebruik van gemaakt. Vlug een stuk papier afgescheurd, om het even waar, en men krabbelt enkele regels voor zijn familie, zijn vrienden.

« Men voert ons naar Duitsland. De moed niet laten zinken. Ik kom terug... ». De papiertjes worden tot een propje gerold en op de straat gegooid alwaar ze auras door de inwoners opgeraapt worden ondanks het verzet van de gewapende wacht die het convooi omringt.

Een vrouw, die al maar de vrachtwagens volgt om alle boodschappen op te rapen wordt afgerost door een mof die door dit gedoe de kluts kwijt raakt. Doch de papiertjesjacht gaat desondanks verder. De gevangenen zijn niet meer alleen zoals te Sint-Gillis. Ze hebben de menigte met zich, ze gevoelen het.

Honderd personen in een veewagen (Zuidstation).

Van bij het uitstappen uit de vrachtauto's tot aan de perrons van het station, zelfde machtsontplooiing. De gedetineerden worden op veewagens geladen, en wel een honderdtal per voertuig. De wagens zijn geheel omgeven met prikkeldraad. Op een dak zitten Duitsers met een grote mitraillease, op alles voorbereid. Aan het einde van de trein zijn twee of drie comfortabele wagens voor de kampeider van de gevangenis van Sint-Gillis en zijn trawanten.

De gevangenenbewaarders zijn zenuwachtig en misnoegd. Ze zijn bang en zouden ten spoedigste willen vertrekken. Ondanks de bescherming der mitraillasses vrezen ze angstvallig deze vijandige menigte die ze heel dicht bij zich voelen. Ze werpen bevreesde blikken in het rond.

Een machinist gaat evenwel na of alle wagens wel aangekoppeld zijn, of de remmen in orde zijn. Vóór elk raam staat hij stil en fluistert met een triomfantelijk gezicht: « maak je geen zorgen, je komt niet weg uit dit station! »...

Een eerste machinist klimt op de locomotief, hij is alleen. Het is een enige gelegenheid en hij zal er gebruik van maken. In een oogwenk is de machine netjes gesaboteerd.

« Ik weet niet wat er is, maar mijn locomotief is defect ! Er moet een andere komen. » Gegrommel, geschreeuw. Eindelijk en na overleg met de kampeider word machine en machinest weggestuurd.

Een tweede locomotief komt in het station. Het is de 1202. Nu is de machinist geflankeerd van twee soldaten die hem de mitraillette in de lendenen drukken. Sabotage is uitgesloten. De machine stopt en de spoorwegman stapt uit. Ongeklukigerwijze doet hij bij het afspringen een misstap, waarop een slechte val volgt. Hij is dadelijk omringd door een groep Duitsers en blijft op de grond liggen; hij kermt van de pijn. « Onmogelijk te vertrekken, kapitein, 'k Kan zelfs geen voet verzetten, Ah ! la ! la ! »

Nieuw gegrommel, nieuwe woede !

Na veel tijdverspilling met vloeken en verwensingen wordt een andere machinist geroepen, de « kleine Pochet ». De man is een spotter en een originele : 't is een dichter. Deze mag zijn nek breken, menen de Duitsers, zijn collega zal hem toch vervangen. Zijn collega is Verhegen, een machinist die in zijn vrije tijd met plezier het pensel hanteert.

Twee « artisten ».

Men gaat vertrekken. Neen, nog niet. De locomotief staat verkeerd, d.w.z. de kop staat tegen de wagens. « Onmogelijk aldus te vertrekken, kapitein, daar komen ongelukken van ». De discussie laait weer op. Ten slotte is er een bevel, wordt er gepraat ! Denk eens : 75 vrouwen ! Een ondertekend door de kampeider, waarbij de machinist gemachtigd wordt de locomotief te laten keren.

En de twee « artisten » gaan op pad. Doch in plaats van de locomotief te Klein-Eiland, of zelfs te Vorst te keren, trekken ze door tot Ruisbroek, dus nagenoeg tien kilometer van hun vertrekpunt. Daar aangekomen besluiten ze eindelijk de beweging uit te voeren. Pas teruggekeerd krijgen ze het bevel dadelijk te vertrekken. Nu is het uit. Vooruit naar Duitsland...

Eindelijk ! denken de moffen, en ze gaan terug naar hun wagens.

Inmiddels zijn gewapende weerstanders komen voorstellen de trein aan te vallen, hetzij in het Zuidstation, hetzij in volle veld. Doch « Michel », de leider van de verzetsgroep van het Zuidstation, heeft vertrouwen in zijn beide « patjakkers ». Hij vreest dat een gewapende overval bij de overwonnenen wraakgevoelens zou opwekken welke ongelukkige gevangenen zouden moeten ontgelden. Hij weigert de hulp van de gewapende groep.

De trein wordt in gang gezet. Jammergenoeg schijnt de machinist alle stuurmanskunst verloren te hebben. Hij zet brutaal aan en krak ! verscheidene wagens raken los, die weeraangehaakt moeten worden. In de duisternis, die intussen ingetreden is, en alleen met een zaklamp is het moeilijk werken. Hetzelfde liedje herhaalt zich enkele malen.

Ja « kleine Pochet », je zult terug naar school moeten ! Maar de Duitsers worden zenuwachtig, ze hebben het spelletje doorzien. De machinist heeft begrepen dat het spel niet langer kan duren. Hij zet nu langzaam aan.

Brussel-Mechelen direct : 19 uren.

Waarheen moet het ? Naar Mechelen. « Onmogelijk, kapitein, we staan juist in de tegenovergestelde richting ! Ik kan toch de trein niet tot Mechelen opdrukken ! »

Nieuwe discussie : weer tijd gewonnen. De kampeider machtigt ten slotte de machinist in de richting Ruisbroek te rijden waar de hele trein kan gekeerd worden.

De trein heeft aan de Zuidkant van de hoofdstad wat rondgereden. Dan eindelijk naar Mechelen. Maar alle seinen zijn gedooft zodat de vaart moet verminderd worden. Alle seinen zijn dicht. De Duitsers kennen de baan niet. Hierdoor kunnen de kleine Pochet en Verhegen telkens weer opnieuw hun machine op wijksporen brengen. Dan maar weer achteruitrijden en een ander spoor oprijden in de hoop dat het de goede weg is. Het is vijf uur in de morgen als de trein het Zuidstation verlaat. Hij zal slechts te middernacht Mechelen bereiken.

De gevangenen in hun wagens liggen op en door elkaar, sommigen trachten te slapen. Vergeefse moeite ! Het moreel is goed en toch heerst er ongerustheid. De vrouwen hebben een waskom mogen meenemen voor het geval ze dit ding in Duitsland mochten nodig hebben. Ze hebben de waskommen langsheen de wand van hun wagens geschikt, om als beschutting te dienen zo de weerstanders de trein mochten aanvallen. Ze hebben zich in het vuil neergelegd. En wat onder hen zit vóór een emmer met... ja U raadt het wel. Gelukkig is het niet immer dezelfde... Zij die er het laatst gebruik van gemaakt heeft, houdt hem bij zich en het spel gaat voort. Bij een halte van de trein hebben ze een Duitser om toelating gevraagd hem te ledigen, wat na minutenlang onderhandelen toegestaan wordt !

Als men een slecht geheugen heeft.

De trein zet zijn weg voort naar Mechelen. Pochet en Verhegen, die weten dat de ingenieur van het station Mechelen de waterpompen gesaboteerd heeft, laten veel stoom ontsnappen. Ze weten het klaar te spelen dat er geen druppel water meer in de locomotief is als ze ter bestemming komen.

« Kapitein, de elektrische pompen werken niet meer, er zal met de hand moeten gepompt worden ! »

Woedend geeft de commandant aan zijn soldaten het bevel water te gaan pompen dat ze in emmertjes naar de locomotief brengen. Na een half uur werkens is de machine nog niet voor een vijfde gevuld. De kampeider geeft zich reukenschap van het nutteloze van het werk der soldaten en na overleg met de machinist besluit hij door te rijden tot Muizen alwaar, naar beweerd wordt, de elektrische pompen nog werken.

De trein stoomt Muizen binnen, maar er is geen sterveling te bespeuren! De kleine Pochet weet niet meer hoe de pompen werken en het duurt een hele tijd vóór het hem weer te binnen schiet.

Als de trein weer vertrekkensgereed is, verwittigt de commandant de machinist dat hij terug naar Schaarbeek zal moeten rijden en vandaar de richting naar Luik moet opgaan, doch dat hij deze stad, waar de Weerstand reeds opgedoken is, tegen elke prijs moet proberen te omzeilen.

Waarom deze ommekeer? Sommigen beweren dat zulks kwam omdat de Weerstand iets voorbij Muizen de sporen had opgeblazen.

Eindpunt : Klein-Eiland.

Dus maar op weg naar Schaarbeek, en langs alle wijksporen natuurlijk!...

Te Schaarbeek wordt het moeilijker. Om de richting naar Luik te nemen moet men rechts afslaan als men uit Muizen komt. Voor de molten die er geen snars van kennen, zijn al deze sporen weer wijksporen en het is maar best er zich niet op te wagen. Pochet en Verhegen leunen op hun machine met een onschuldig gezicht, kijken rechts noch links en rijden al maar rechtdoor! De Duitsers snappen er niets van. Als de trein maar snel rijdt, dat is de hoofdzaak!

De trein rijdt de stad om, dan nog een eindje en... « stop ». Hij staat op een doodspoor. Klein-Eiland.

Was die kampeider woedend, zeg! Wat ging er nu van de passagiers van de « spooktrein » geworden en welk lot zou beschoren worden aan de beide moedige « artiesten » van hun loco-motief?

Gelukkigerwijze was er, tijdens dit rondtrekken van de « spooktrein » doorheen het Brabantse

landschap, te Brussel een Comité tot stand gekomen met het doel de vrijlating van de politieke gevangenen op transport naar Duitsland te bekomen. In dit Comité bevonden zich burggraaf Berriy, de gezanten van Zwitserland, Zweden, Spanje en, naar beweerd wordt, zelfs de laatste vertegenwoordiger van Duitsland.

De « spooktrein » was omstreeks half elf 's morgens in het station Klein-Eiland toegekomen. Doch het is slechts na eindeloze onderhandelingen dat de gevangenen losgelaten werden: het was toen half twee 's namiddags.

Daar tal van wagens met gewonde Duitse soldaten zich in datzelfde station bevonden, gaf het Vrijlatingscomité de verzekering dat deze gewonden door de weerstanders als krijgsgevangenen beschouwd en niet uitgemoord zouden worden, mits de gevangenen van de spooktrein vrijgelaten worden.

Het spreekt van zelf dat ook in het tegenovergestelde geval, de Duitse gevangenen niet door de Weerstanders zouden vermoord worden, doch bekend met de geestesgesteldheid der Duitsers op dat ogenblik, heeft het Vrijlatingscomité van een afdreiging weten gebruik te maken.

Dit maneuvre, naast alle listen van Pochet en Verhegen en de beide andere machinisten, alsmede de moedige tussenkomst van alle spoorarbeiders van het Zuidstation, Mechelen, Muizen enz., heeft vijftienhonderd mensen van een schier gewisse dood gered.

Zeven jaren zijn verlopen sinds de dag dat de « spooktrein » door België trok met achter zich het lot van 1.500 politieke gevangenen, doch de Belgen mogen nimmer ofte nooit deze heldhaftige onderneming vergeten die onze spoorwegmannen tot eer strekt.

Freddy FRANÇOIS.